

Section 1. Challenges of studying Ukrainian art from ancient times to the beginning of the 20th century

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-301-2-39>

Собкович Ольга, кандидат мистецтвознавства,
завідувач відділу науково-просвітницької роботи НХМУ

Українська скульптура першої половини ХХ ст.: німецько-український мистецький контекст

Ключові слова: скульптура, німецько-українські мистецькі зв'язки, вплив, ретроспективний характер, експресіонізм.

Olha Sobkovych, PhD in Art History, Chief of the Department of Scientific and Educational Work at the National Museum of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Ukrainian sculpture in the first half of the 20th century: the German-Ukrainian artistic context

Abstract: The article examines the mutual influence of German and Ukrainian sculptors in the first half of the 20th century, the peculiarities of their plastic searches in the context of pan-European artistic processes. This research is important for understanding and visualizing German-Ukrainian artistic ties and cultural contacts in the 20th century.

Key words: sculpture, German-Ukrainian artistic ties, mutual influence, retrospective character, expressionism.

Протягом першої половини ХХ ст. Німеччина була важливим мистецьким осередком для українських скульпторів. Вже у 1920–1930-х рр. у берлінському та мюнхенському мистецьких центрах формується ряд українських митців. У цей час в Німеччині відомі два потужних представника експресіонізму в скульптурі – Вільгельм Лембрук та Ернст Барлах, завдяки яким він перетворився в ознаку німецької фігуративної пластики ХХ ст. Зокрема вплив німецького експресіонізму, який зустрічаємо й у творах сер. 1920-х рр. Кете Кольвіц та деяких скульптурах Георга Кольбе, бачимо у творчості скульптора-самоука з Буковини Опанас Шевчукевича, котрий часто спілкувався з Кольвіц та Кольбе впродовж майже дев'ятирічного життя в Берліні. З Берліном пов'язане творче життя харків'янина Федора Ємеця – талановитого портретиста та майстра бронзи, який після закінчення Берлінської академії мистецтв (1929) стає асистентом, а згодом і професором цього вищого навчального закладу. Ємець відіграв важливу роль в творчій долі галичанина Григорія Крука, сприявши його навчанню 1937 р. в Берлінській академії у студії професорів Отта Гітцбергера, Альфреда Фоке, Августа Кранца і Арно Брекера (впродовж 1942–1945 тут студював мистецтво й Лео Мол, він був асистентом скульптора Фріца Клімша). Пластичні пошуки Г. Крука, відчуття форми співпали з формально-пластичними знахідками німецької скульптури. Г. Крук мав власний стиль та став першим українським скульптором, який ввів наш сільський сюжет у світове мистецтво. Однак німецькі автори

писали про вплив на нього Барлаха. Цю думку відкидав Г. Крук, адже релевантно загальноєвропейській ситуації у прагненні оновлення мистецтва і німецькі, і українські мистці зверталися до традицій скульптури минулих епох, зокрема примітиву. Звернення до пластики дохристиянських ідолів «Кам'яних баб»/«Скіфських баб» ми бачимо у ранніх творах О. Архипенка, Г. Крука та Е. Барлаха (можемо говорити про вплив цієї давньої пластики на німецького митця, хоча вона не визначала повною мірою його творчий метод). Але кожен по своєму працював з цим монолітним масивом закритих об'ємів та спрощених форм, творчого переосмислюючи її в контексті сучасного художнього мислення та національних традицій. Тож помилковим було б звести розуміння їх творчості суто до «перегукувань» одне з одним, адже ми втратимо правдиве розуміння творчої індивідуальності митців, які виявили ряд цікавих підходів до використання мистецьких здобутків попередніх століть.

Говорячи про німецько-український контексти, варто зазначити й вплив динамічної кубістичної скульптури Олександра Архипенка на творчість німецьких митців (1921 р. він відкрив власну мистецьку школу в Берліні), зокрема на творчість В. Беллінга, який до того ж, як і Архипенко, захоплювався ідеєю конструктивістської скульптури.

Після 1944 р., зі зміною політичної ситуації, багато українських митців опинилися у Західній Німеччині чи Австрії, де вони могли зберегти і популяризувати ті форми українського національного мистецтва, що не могли вільно розвиватися на українських землях в умовах ворожої окупації. Так у Мюнхені 1947 р. було створено «Українську спілку образотворчих митців» (УСОМ), яка також сприяла вивченню досягнень європейського мистецтва і їх творчої інтерпретації у поєднанні з національною суттю українського мистецтва. Серед скульпторів до нього входили: Г. Крук, Б. Мухин, А. Павлось, О. Лятуринська, К. Бульдін, М. Черешньовський, М. Новицька та С. Литвиненко.

